

boekbesprekingen

Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen

Voorals kikkers en salamanders zijn goede graadmeters voor de kwaliteit van het water. De afwezigheid van amfibieën of reptielen is voor de biotoop waar ze wel thuishoren meestal een heel vaag teken. Ruim 21000 waarnemingen van amateurs zijn verwerkt in de atlas van tweeëntwintig amfibieën en reptielen in Nederland. Van tien padden- en kikkersoorten, vijf salamandersoorten, vier hagedissoorten en drie slangesoorten zijn verspreidingskaarten samengesteld en is voorts een uitgebreide beschrijving per soort gegeven over het voorkomen. Evenals bij andere atlassen waar op kaarten de verspreiding is weergegeven, moeten wij oppassen dat het hier niet om aantallen gaat. Want die aantallen lagen vóór de Tweede Wereldoorlog enorm veel hoger dan thans. Vooral moet worden gewezen op de Rode Lijst die achter in het boek is opgenomen. Aan de vele bedreigingen hebben de auteurs gelukkig veel aandacht besteed. Typische biotopen voor de bepaalde soorten worden begeleid door foto's van die gebieden.

Elk hoofdstukje heeft een eigen samenvatting in de Engelse taal. Deze gedegen, goed verzorgde uitgave is eigenlijk voor elke natuurbeschermers die met de praktijk moet werken, een onontbeerlijk bezit. Een hoofdstukje over de bescherming van padden tijdens hun trek met een overzicht van alle acties die gehouden worden had misschien tot nóg meer bescherming kunnen bijdragen.

Wim Bergmans & Annie Zuiderwijk: Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen. Vijfde Herpetogeografisch verslag. Met Engelse summaries. Uitgave nummer 39 van de Bibliotheek van de Koninklijke Natuurhistorische Vereniging, 177 bladzijden, 55 figuren, 13 tabellen (1986). Uitg. Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging Hoogwoud & Nederlandse Vereniging voor Herpetologie en Terrariumkunde 'Lacerta'. Prijs f 26,75 (voor leden), f 35,— (voor niet-leden). Te bestellen door storting op postbanknummer 13 028 ten name van Bureau KNNV, Burgemeester

Hoogenboomlaan 24, 1718 BJ Hoogwoud, onder vermelding 'Atlas Nederlandse Amfibieën, Reptielen' (porto- en verpakingskosten zijn bij de prijs inbegrepen).

Kritische kijk op negen inheemse zoogdiersoorten

Reeds eeuwen worden de inheemse roofdieren door de mens om de meest uiteenlopende redenen vervolgd. In deze eeuw zijn daar nog bijgekomen: verstedelijking, versnippering van geschikte leefgebieden, verdichting van het weggennet, de intensivering van het bodemgebruik en de algehele vervuiling van het milieu. Het gevolg hiervan is dat de meeste inheemse roofdieren in België en Nederland sterk in aantal achteruit zijn gegaan. Sommige zijn zelfs geheel verdwenen uit de Benelux. Alleen de Vos heeft zich, ondanks intensieve vervolging, goed weten te handhaven. Ingrijpende beschermende maatregelen en een verbetering (respectievelijk behoud) van de biotopen zijn dringend noodzakelijk om de kritische soorten als de Otter, Das en Boommarter nog een kans te geven.

Om de alarmerende situatie van de inheemse roofdieren onder de aandacht van een breed publiek te brengen, heeft de Stichting Kritisch Faunabeheer, samen met de Belgische organisatie Nationale Campagne Bescherming Roofdieren, een boekje uitgegeven waarin negen inheemse roofdieren (Wezel, Hermelijn, Bunzing, Boommarter, Steenmarter, Otter, Das, Wilde Kat, Vos) worden behandeld. Voorts wordt aandacht besteed aan onderwerpen als functies, biotoopvernietiging, jacht, hondsdoelheid en wetgeving.

Reinier Akkermans & Dirk Criel, met medewerking van R.F. Verheyen, H.E. van de Veen, E. Erlinge, M. Murphy, S. Macdonald & C. Mason, H. Vink, G.H. Parent & H. Stap: Roofdieren in België en Nederland. Een kritische kijk op 9 inheemse soorten. 36 foto's, 6 figuren, 63 bladzijden (1986). Uitg. Nationale Campagne Bescherming Roofdieren, Gavere & Stichting Kritisch Faunabeheer, 's-Graveland. Verkrijgbaar door storting van f 7,50 op postbanknummer 13 093 ten name van Infor-

matiefonds Stichting Kritisch Faunabeheer, Renkum onder vermelding 'roofdierboekje'.

In België kan het boekje besteld worden door overmaking van Bfr. 150 pp rekeningnummer 068-0776500-42 ten name van Nationale Campagne Bescherming Roofdieren, postbus 10, 9740 Gavere, België.

Landschapsbeheer

Bij het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie is een geheel herziene tweede druk van het Venelhandboek (1982) verschenen. De Werkgroep Kampstafleden behandelt de aanpak en de educatieve mogelijkheden voor vrijwilligers ten behoeve van het landschapsbeheer. Het boek is geschreven voor hen die via zelfstudie of in cursusverband vrijwillig educatief natuur- en landschapsbeheer willen leren begeleiden. Een uitgebreide inhoudsopgave maakt het bruikbaar als naslagwerk.

Wie een groep vrijwilligers wil begeleiden, moet kunnen organiseren, weten hoe gereedschap -in groepsverband- veilig gebruikt kan worden, hoe een stukje landschap het beste beheerd kan worden, hoe je met een -vaak onbekende- groep omgaat, welke educatieve methoden beschikbaar zijn en dergelijke. Al deze aspecten komen in negen hoofdstukken aan bod. Bovendien besteedt 'Landschapsbeheer' aandacht aan het ontstaan van een tiental landschappen en de verschillende visies op natuur en landschap. Het aandachtsgebied van het boek omvat niet alleen Nederland, maar ook het Vlaamstalige deel van België. Een bijlage met namen, werkterrein en adres van de verschillende milieuorganisaties in Nederland en België had misschien wat completer kunnen zijn.

Hans Sietsma, Jan van Dorp, Aaltjen Grotenhuis ten Harkel, Jaap Brilman & Martin Tijdgat: Landschapsbeheer. Aanpak en educatieve mogelijkheden voor vrijwilligers. Kringlooppapier, 215 bladzijden, formaat A5, rijk geïllustreerd met pentekeningen en foto's (1986). Prijs f 17,50. Verkrijgbaar door overmaking op postbanknummer 347 147 ten name van IVN, Amsterdam, onder vermelding van 'Venelhandboek'.

Tegelijkertijd zijn een tweetal affiches verschenen die het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie in samenwerking met de Belgische Natuur- en Vogelreservaten vzw en de Koning Boudewijnstichting heeft uitgegeven. De affiches tonen beheerswerkzaamheden in verschillende typen heideterrein en landschapselementen in waterrijke gebieden.

De posters zijn uitgevoerd in vierkleuren-druk, 60 x 80 cm en kosten f 7,50 per set. Eveneens door storting op bovenvermeld postbanknummer verkrijgbaar onder vermelding van 'affiches beheerswerkzaamheden'.

De predator en het natuurlijk evenwicht

Allerlei vooroordelen en misverstanden, te wijten aan gebrek aan informatie, liggen ten grondslag aan de vervolging van de Vos. Recent onderzoekingen hebben gelukkig aangetoond dat de vermeende 'boosdoeners' niet schadelijk zijn. Integendeel, zij hebben in de natuur een belangrijke oecologische rol te vervullen die te vergelijken is met die van onze stootvogels. Het is alleen te betreuren dat dit niet in juridische termen tot uitdrukking komt en daardoor de landroofdieren niet de zelfde bescherming krijgen als de stootvogels.

Aan de rigoureuze vervolging van de Vos ging die van respectievelijk de Wolf, de Beer, de Los en de Otter al vooraf.

In dit themanummer van 'Carnivora' wordt op de huidige problematiek inzake bovenstaande ingegaan. Het wil aantonen dat onze roofdieren, ook nu nog, in een perfect evenwicht kunnen leven met hun omgeving. Ook blijkt opnieuw dat de natuur best in staat is voor zichzelf te zorgen. De problemen ontstaan pas als de mens zich er mee gaat bemoeien. In dit themanummer staat de Vos centraal. Voordat ingegaan wordt op enkele aspecten van de oecologie en de populatiebiologie van de Vos wordt in een kleine beschouwing aandacht besteed aan predatoren

in het algemeen, daar van de Vos nog te weinig bekend is om alleen daaraan algemene principes te verbinden.

Gert A. van Oort, schrijver van het boek 'De Vos', dat in 1978 bij de uitgeverij Het Spectrum verscheen, schreef dit eerlijke en objectieve pleidooi om meer begrip voor onze roofdieren, en in het bijzonder de Vos, te kweken.

Gert van Oort: Predator en het natuurlijk evenwicht. Themanummer van 'Carnivora', 34 bladzijden, 6 zwart-wit foto's, 10 figuren, 4 tabellen, 13 grafieken (1985). Uitgave van de Nationale Campaigne Bescherming Roofdieren, postbus 10, 9740 Gavere, België.

Het beheer van de Wadden

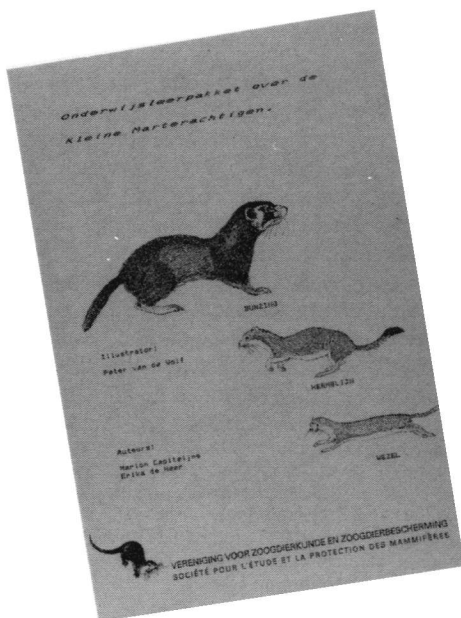
De visie van de Werkgroep Waddengebied (een onafhankelijk samenwerkingsverband van 124 wetenschappelijke onderzoekers uit Nederland, W.-Duitsland en Denemarken) op het beheer van de Wadden in een aantrekkelijke brochure. Bij het opstellen is er naar gestreefd in een korte en overzichtelijke tekst, die rijk is geïllustreerd, de essentie van de Wadden als natuurgebied aan te geven, te zamen met suggesties voor het behoud en het beheer van het gebied.

De Werkgroep Waddengebied heeft haar kennis over de Wadden vastgelegd in een serie van elf rapporten, gebundeld in een in het Engels gestelde publikatie 'Ecology of the Wadden Sea', waarin diverse aspecten van de Wadden tussen Den Helder en Esbjerg zijn behandeld. Dit omvangrijke boek van circa 2000 bladzijden is bedoeld om specialisten betrokken bij het onderzoek en het beheer van de Wadden, inzicht te geven in de tot nu toe verzamelde kennis van de natuur, de natuurlijke processen en de bedreigingen van het gebied.

Omdat de werkgroep zich echter realiseert dat velen die uit hoofde van hun functie bij de overheid of anderszins betrokken zijn bij het beheer van dit gebied, de tijd zal ontbreken kennis te nemen van de omvangrijke publikatie heeft zij er naar gestreefd de essentie van die kennis met een visie over het beheer vast te leggen in een overzichtelijke brochure van een wat handzamer formaat.

Deze brochure zal bij moeten dragen aan het begrip over de Wadden als uniek natuurgebied en daarmee aan een doeltreffend beheer.

Wim J. Wolff, met medewerking van M. Binsbergen: Het beheer van de Wadden. 64 bladzijden, 20 foto's, 18 kaartjes, 9 figuren, 1 tabel (1985). Deze brochure is franco toegezonden na betaling van f 10,- op postbanknummer 2 999 188 ten name van de Stichting Veth tot Steun aan Waddenonderzoek, Arnhem, onder vermelding van 'beheer'.

Themanummer over roofdieren van 'Lutra'

In nummer 1 (juni 1986) van deel 29 van 'Lutra' is een aantal artikelen over roofdieren bijeengebracht van zeer uiteenlopende aard. Een deel van deze bijdragen is gepresenteerd op de studiedag over roofdieren, gehouden op 17 november 1984 te Amersfoort. De bundel is een logisch gevolg op het otternummer van 'Lutra' dat in 1984 is verschenen na het ottersymposium in 1983.

Dit roofdiernummer zal hopelijk een zelfde effect hebben als het otternummer heeft gehad. De grotere belangstelling en de betere kennis voor onze roofdierfauna zal hopelijk leiden tot een betere bescherming van zowel de soorten zelf als de biotopen waarin ze leven. Belangrijk is daarbij dat de in sommige kringen nog zo bevooroordeelde, ja zelfs verbeten houding tegenover alle dieren die scherpe tanden (of snabels) en klauwen hebben. Geen oecologisch systeem is volledig, als daarin roofdieren (en stootvogels) zich niet ongestoord en in al hun oorspronkelijke verscheidenheid kunnen ontplooiën, zo schrijft

de redactie van 'Lutra' in het 'woord vooraf' van dit nummer.

De artikelen houden zich vooral bezig met de verspreiding, de oecologie en de bescherming, onderwerpen die nauw met elkaar zijn verbonden. De nadruk ligt op de meest bedreigde soorten (Das, marters en Otter). Daarnaast wordt veel aandacht besteed aan de Huiskat. Dat dit dier niet meer uit het veld is weg te denken of weg te krijgen kan men toejuichen of betreuren. Ook wat betreft dit probleem moet ons oordeel gebaseerd zijn op een gedegen kennis van de levenswijze en oecologie van katten in het vrije veld. Ten slotte komt het overheidsbeleid ten aanzien van de roofdieren ter sprake, al of niet in samenhang met het particuliere initiatief. In een blad waar zo veel aandacht voor en zorg over de roofdierfauna bestaat, moet de overheid de toon aangeven met een krachtig beschermingsbeleid, vol visie, moed en initiatief.

'Lutra', deel 29, nummer 1, juni 1986, 213 bladzijden. Roofdierennummer. Een beperkt aantal exemplaren van deze zeer bijzondere aflevering is bestemd voor de verkoop. Bestelling, inclusief betaling, kan geschieden door overmaking van f 25,- op girorekening 203 737 ten name van de penningmeester van de VZZ, Almelo, onder vermelding van 'roofdierennummer'.

Onderwijsleerpakket kleine marterachtigen

De Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming heeft via een nieuwe brochure een bijdrage willen leveren tot meer kennis en vooral ook een betere bescherming van onze kleine roofdieren, de Bunzing, de Hermelijn en de Wezel.

De indeling van de stof van deze gestencilde brochure is de volgende: Eerst wordt de biologie van de Wezel, Hermelijn en Bunzing afzonderlijk behandeld, daarna worden voor de gehele groep haar plaats in de natuur, bedreigingen en bescherming besproken. Een leerkracht die dit in de schoolklas wil behandelen, kan steun hebben aan de opdrachten die achter in de brochure staan. Van elke soort is een foto van de leefomgeving afgedrukt, die kan worden uitgeknipt voor een werkstuk.

In hoofdstuk 7 staat de methode van het inventariseren van deze dieren centraal. Wie aan dit onderzoek wil meedoen kan nadere informatie en invulformulieren bij deze vereniging aanvragen.

Men hoopt dat veel bibliotheken van middelbare scholen en ook veel leraren deze brochure zullen aanschaffen en dat ze leerlingen zal inspireren tot een spreekbeurt over één van deze dieren.

De brochure werd geschreven in het kader van de opleiding van de samenstellers aan de Stichting Opleiding Leraren te Utrecht. De productie is mogelijk gemaakt door het Wereld Natuur Fonds.

Marion Capiteijns & Erika de Heer: Onderwijsleerpakket over de Kleine Marterachtigen. Gestencil, 42 bladzijden, illustraties van Peter van de Wolf (1986). De brochure is te bestellen door overmaking van f 5,- portokosten op girorekening 203 737 ten name van de penningmeester van de VZZ, Almelo, onder vermelding van 'brochure kleine marterachtigen'.

Zoogdieren van de Benelux Herkenning en onderzoek

Met uitzondering van de hoefdieren en de zeezoogdieren is bij de Jeugdbondsuitgeverij een veldgids verschenen over de zoogdieren van de Benelux. Hierin zijn de beschrijvingen van uiterlijk, biotoop, voedsel, gedrag, voortplanting, geluid en verspreiding opgenomen. Om de bruikbaarheid van de uitgave te vergroten is een uitgebreid hoofdstuk over allerlei onderzoekstechnieken (zoals braakballenonderzoek, onderzoek naar vleermuizen en onderzoek met behulp van 'live-traps'), het verwerken van verkregen onderzoeksgegevens en enkele statistische wenken opgenomen.

Verspreid over de gehele uitgave wordt nuttige, aanvullende literatuur vermeld, terwijl achterin het boek een lijst staat met algemene

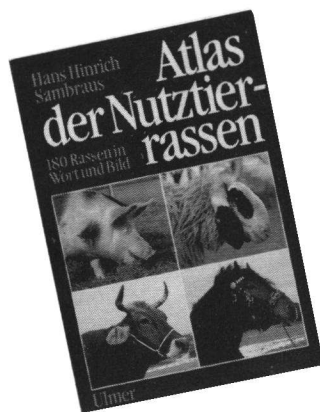
litteratuur, een lijst van verenigingen, tijdschriften en belangrijke adressen, alsmede een verklarende woordenlijst. Ter herkenning van de schedels en de sporen zijn determinatiesleutels op uitwendige schedelkenmerken opgenomen, voorafgegaan door figuren waarin het nemen van de benodigde lichaams- en schedelmaten op duidelijke wijze is aangegeven. Met de sleutels op schedelkenmerken is het doorgaans mogelijk afzonderlijke boven- en onderkaken op naam te brengen. Aan exoten en de bedreiging van zoogdieren is een apart hoofdstuk gewijd. Vermeldenswaard is het katern van acht bladzijden in vierkleurendruk met aquarellen van de zes meest algemene vleermuissoorten en alle soorten kleine zoogdieren van de Benelux, veelal in verschillende kleurvarianties. Deze en de vele zwart-wit illustraties zijn vervaardigd door Peter Twisk (tevens één der auteurs), die vanaf begin 1985 aan het boek vrijwel een volledige dagtaak heeft gehad. Omdat er geen vergelijkbare Nederlandstalige veldgids verkrijgbaar is wordt verwacht dat deze uitgave zowel binnen als buiten de jeugdbond in een grote behoefte zal voorzien.

Het is jammer dat per soort de beschermingsstatus van de soort in de Benelux niet is weergegeven, eventueel met tips om de bescherming van de soort te bevorderen. Ofschoon het een gids is geworden werkelijk boordevol informatie heb je soms de neiging je af te vragen waarom is dit of dat ook niet even vermeld. Begrijpelijk is echter dat de beschikbare ruimte ook niet onbeperkt heeft kunnen zijn.

Rogier Lange, Alphons van Winden, Peter Twisk, Jos De Laender & Chiel Speer: Zoogdieren van de Benelux. Herkenning en onderzoek. 193 bladzijden, 140 figuren, 8 kleurenplaten, vele zwart-wit pentekeningen. Illustraties van Peter Twisk (1986). Uitgave van de Jeugdbondsuitgeverij, waarin samenwerken de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJV), de Algemeen Christelijke Jeugdbond voor Natuurstudie en Natuurbescherming (ACJV) en de uitgeverij van de Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming (JNM) in België.

Voor Nederland kan het boek besteld worden door overmaking van f 16,50 op postgironummer 2330 040 ten name van de Jeugdbondsuitgeverij, 's-Graveland. Portokosten zijn inbegrepen. Geïnteresseerden in België gelieven zich in verbinding te stellen met de Bondssecretaris van de JNM, Kortrijksepoortstraat 140, B-9000 Gent, België, 091 - 234 781. Men kan ook Bfr. 295 + Bfr. 30 (portokosten) overmaken op rekeningnummer 737--

4263073-63 ten name van JNM te Gent, waarna toezending volgt.

Atlas der Nutztier-rassen

In woord en beeld worden 180 markante rassen behandeld die in de Duitstalige landen voorkomen. Runderen, paarden, schapen, geiten, varkens, ezels en muil dieren worden volledig behandeld, maar ook een aantal konijnen, kippen, ganzen en eenden worden bekeken.

Voor al nu runderen, schapen, paarden en geiten ook bij de natuurbescherming in de belangstelling komen vanwege begrazingsproeven en/of -projecten moet het als een handzaam boekje aanbevolen worden. Van elke soort zijn de kenmerken, verbreiding, karaktereigenschappen en nut en de fokgegevens beschreven, bovendien wordt van elk dier een goede kleurenaafbeelding (foto) gegeven. Juist de minder bekende rassen worden in de vaklitteratuur nauwelijks genoemd, waardoor het raadplegen van dit boekje ongetwijfeld vaak zin zal hebben.

Hans Hinrich Sambraus: Atlas der Nutztier-rassen. 256 bladzijden, 226 kleurenfoto's, 3 tekeningen, 15 tabellen (1986). Uitg. Verlag Eugen Ulmer, Postfach 70 05 61, 7000 Stuttgart 70. Prijs DM 32,-